

L'EDUCACIÓ A LA COMARCA D'OSONA (1952-2002)

JOAN SOLER I MATA

Després d'ubicar l'educació a Osona en el context general, tot situant els fenòmens educatius en el procés de transformacions socials, polítiques, culturals i econòmiques del període 1952-2002 a Catalunya i Espanya, l'article revisa l'evolució de l'escola i l'educació en tres moments: l'abans i el després de la llei de 1970, els canvis de la transició política i la democratització de l'ensenyament i l'impacte de les reformes educatives derivades de l'aplicació de la LOGSE (1990). Finalment, es plantegen reptes als quals l'educació de la comarca hauria de respondre.

The article begins by putting the school system in Osona into a general context, situating educational reform during the period 1952-2002 within the overall process of social, political, cultural and economic change in Catalonia and Spain. An analysis is developed of the evolution of the school and the education system in terms of three moments: the before and after of the Education Act of 1970; the changes that followed from the political transition and the democratisation of the educational process; and the impact of the educational reforms implemented after the introduction of the LOGSE (1990). Finally, the article discusses some of the challenges currently facing the educational system in the comarca.

L'anàlisi de l'evolució de l'educació a la comarca d'Osona al llarg de mig segle exigeix i mereix un desenvolupament més exhaustiu i de més profunditat que les poques pàgines d'un article. D'altra banda, els cinquanta anys que ens ocupen són plens de canvis i de fets rellevants que han transformat el panorama educatiu del país i han incidit plenament en la realitat comarcal. Avui, parlar d'educació ja no és parlar només de la institució escolar, perquè els fenòmens educatius ultrapassen les parets de les aules i l'educació fora de l'escola és una realitat de dimensions considerables. La complexitat educativa abasta múltiples institucions (des de l'escola bressol fins a la universitat) i múltiples espais i àmbits (des de la privacitat de la vida familiar o l'espai públic del municipi fins a la globalitat que ens arriba a través dels mitjans de comunicació i la telemàtica).

L'article seguirà el fil històric i situarà a cada moment els temes, els fenòmens i les tendències més significatives, intentant no caure en la simplificació o en la fragmentació. Després d'ubicar l'educació a Osona en el context general, l'article s'aturarà en tres moments: l'abans i el després de la Llei de 1970; els canvis educatius lligats a la transició política, i l'impacte de les reformes educatives derivades de l'aplicació de la LOGSE (1990). El punt de vista històric ens donarà peu a fer algunes reflexions i ens portarà a encetar un nou segle, el XXI, i ens atrevirem

a formular alguns reptes als quals l'educació de la nostra comarca haurà de donar resposta.

L'educació en el marc d'una societat en procés de transformació

L'any 1951, un any abans de la publicació del primer número de la revista *Ausa* que delimita la nostra cronologia, Ruiz Jiménez, un catòlic liberal, arribava al Ministerio de Educación Nacional espanyol i trencava el monolitisme nacionalcatolicista que havia caracteritzat el primer franquisme autàrquic. El règim necessitava sortir de l'aïllament i oferir una cara més amable després de les vagues i els conflictes de poder esdevinguts en aquell mateix any. Alguna cosa semblava moure's dins els estrets marges dictats per l'ortodòxia franquista. L'any 1953, el concordat entre l'Església i l'Estat servirà per donar suport a la imatge externa del règim i reforçarà, a canvi, els privilegis de l'Església, sobretot en l'àmbit educatiu.

L'any 2002, mig segle després, el Govern conservador del Partit Popular promou i desenvolupa una llei educativa, la Ley de calidad, que suposa un trencament de la línia de les reformes educatives aplicades des de la Constitució democràtica de 1978, inspirades per ideologies progressistes i aplicades durant el període del Govern socialista a Espanya (1982-1996). Es tracta d'una llei que planteja, des de múltiples sectors, l'arribada d'una veritable contrareforma.

Aquestes dues realitats històriques, separades per cinquanta anys de distància, tenen el comú denominador de simbolitzar canvis, potser el concepte que millor defineix l'educació d'aquests anys. Uns canvis que no són estrictament educatius, sinó que estan lligats al marc general que determina la segona meitat del segle xx a Espanya, a Catalunya i a la comarca d'Osona,¹ un període que s'inicia enmig de les estructures autàrquiques de la dictadura franquista i que arriba fins a la transició política i la democràcia. Aquest ha estat un camí que ha promogut importants canvis en l'àmbit educatiu: de pensament pedagògic, d'estructura, de pràctica, etc. L'escola ha vist capgirar les seves funcions: d'una visió de l'educació elitista pensada per formar les classes dirigents i d'una escola autoritària per ideologitzar els ciutadans, hem passat a una visió democràtica d'una educació estesa a tota la població. Una evolució que ha propiciat, entre altres elements, l'extensió de l'ensenyament secundari i l'accés a la universitat d'un nombre creixent de joves.

En el camí d'aquestes transformacions polítiques s'hi ha creuat la promulgació i l'aplicació de les dues grans lleis que han estructurat el sistema educatiu espanyol durant la segona meitat del segle xx: la Ley general de educación, del ministre Villar Palasí, l'any 1970, i la Ley orgánica del sistema educativo español, la LOGSE de 1990. Són les dues lleis que ja hem esmentat en el preàmbul de l'article i que han canviat el panorama escolar dels municipis de la nostra comarca. En el mateix camí, la resistència política i cultural contra el franquisme va obrir la reivindicació d'una escola catalana en el marc de la qual la catalanització de l'en-

---

1. Vegeu MONÉS, J. *L'escola a Catalunya sota el franquisme*. Barcelona: Rosa Sensat / Edicions 62, 1981.

senyament i les campanyes a favor de l'ús del català a l'escola van ser un eix vertebrador important, sobretot a partir de la dècada de 1970. Uns anys més tard, la recuperació de l'autonomia i l'aprovació de l'Estatut van permetre els traspassos de les competències i els serveis d'ensenyament a la Generalitat, a partir de 1980, i la democratització de les estructures educatives en les quals, de forma gradual però continuada, han tingut un important paper els municipis i els ajuntaments, tant en l'àmbit formal i escolar (construcció d'edificis escolars, extensió de l'escolarització a l'etapa 0-3 anys, reivindicació de nous centres públics de primària i secundària, etc.) com en les activitats no formals i de fora de l'escola (educació permanent i d'adults, activitats extraescolars, ensenyaments de música i arts plàstiques, etc.).

L'anàlisi dels canvis socials i polítics no pot obviar el paper de l'Església catòlica en el panorama escolar de la comarca i del país. L'any 1952 Osona encara vivia en el record de les celebracions del centenari de la mort de Balmaes que, en la festa de clausura, havien portat fins a Vic el general Franco i el cardenal Tedeschini: un clar exemple de la identificació de l'Església i l'Estat en aquella meitat del segle passat. El concordat signat entre l'Església i l'Estat franquista l'any 1953 marca les relacions entre ambdós poders i atorga privilegis a la institució eclesiàstica en el camp educatiu, que es concreten sobretot en el reforçament dels centres educatius confessionals amb un notable pes a la comarca d'Osona. Dins de les estructures del Bisbat té una notable transcendència l'evolució que s'experimenta des del nacionalcatolicisme del bisbe Perelló fins al procés de catalanització obert pel bisbe Masnou a partir de l'any 1955. El pes de l'escola privada confessional es mantindrà al llarg de tot el període i, malgrat les dificultats d'adaptació a les noves estructures d'un estat democràtic no confessional que en algun cas concret provocaran el tancament d'alguna escola, la confiança d'una part important de la població en aquest tipus de centres es mantindrà fins als temps actuals.

En el camp econòmic no podem passar per alt l'evolució del món rural al llarg dels darrers cinquanta anys.² El món rural tradicional, sota els efectes de les polítiques econòmiques tecnòcrates de la dècada de 1960 i la penetració ferotge de les estructures capitalistes durant els anys vuitanta i noranta, es transforma profundament. Osona ha passat de ser una comarca rural amb alguns nuclis industrialitzats a convertir-se en un territori industrialitzat amb una agricultura i una ramaderia intenses i un sector de serveis en constant creixement. La despoblació d'algunes zones rurals a causa de l'emigració cap a poblacions més grans³ i la concentració dels serveis en aquestes poblacions ha propiciat la transformació del mapa escolar i educatiu tal com analitzarem en els apartats següents.

El balanç de l'impacte de les transformacions socials, culturals, polítiques i econòmiques en l'educació no pot oblidar dos fenòmens importants. Per una banda els canvis en les estructures familiars i en els processos de socialització,

---

2. Vegeu PONCE, S. *Transformacions agrícoles i canvi social a la comarca d'Osona. Segles XVIII-XX*. Vic: Eumo, 1999; ALDOMÀ, I. *La crisi de la Catalunya rural*. Lleida: Pagès, 1999; FEU, J. «La transformació del món rural: el sentit de l'escola rural en un món que es desruralitza». *Temps d'Educació* [Barcelona], núm. 20 (2n semestre 1998), p. 287-314.

3. Vegeu ROQUER, S.; VILA, A. *La població d'Osona. Evolució i estructura*. Vic: Eumo, 1981.

profundament marcats per les crisis de les estructures d'acollida (família, escola i església, sobretot); i per altra banda els fluxos migratoris cap a les poblacions d'Osona provinents d'altres regions d'Espanya, a les dècades de 1950 i 1960, i de l'estranger (Marroc, Amèrica del Sud, Països subsaharians, etc.), durant els darrers quinze anys.

Si l'educació de 1950 estava centrada i reclosa en un nacionalisme espanyol autoritari i tancat, als inicis del segle XXI, al cap de cinquanta anys, l'educació mira cap a Europa i el món, travessat per les relacions nord-sud i per l'empenta dels moviments socials que penetren les societats occidentals. Aquest és el marc que acull l'evolució de la realitat educativa osonenca que intentarem sintetitzar en els apartats següents.

Abans i després de la Ley general de educación de 1970

La Llei Villar de 1970 marca un abans i un després de l'evolució educativa i escolar de la comarca d'Osona al llarg del mig segle que analitzem.

A la meitat del segle XX, l'ensenyament públic mantenia les característiques d'una escola estatal d'ideologia franquista i recollia els dèficits de qualitat i de quantitat derivats d'una política poc encarada al progrés cultural i educatiu dels ciutadans.⁴ El sistema escolar públic només satisfieia parcialment les necessitats de l'escolarització obligatòria, fins als dotze anys segons la Llei de 1945 i fins als catorze anys a partir de 1964. Malgrat l'existència d'*escuelas nacionales* en gairebé tots els municipis, el dèficit de places escolars era notori i això, al costat d'un baix prestigi de l'escola estatal entre la població, convertia el sistema escolar públic en subsidiari de l'escola privada confessional en mans de les congregacions religioses masculines i femenines (Maristes, Germans de La Salle, Carmelites, Dominiques, Sagrats Cors, etc.), o sota la tutela directa del Bisbat i les parròquies, com en el cas del col·legi Sant Miquel de Vic, del Seminari diocesà i de les escoles parroquials. Si bé només parcialment, aquest desequilibri fou corregit a través de l'aplicació del Plan de construcciones escolares de 1953.

A la dècada de 1960 Osona té una xarxa escolar típicament rural caracteritzada, de forma general, pel «minifundisme escolar» i amb un fort predomini de l'escola unitària. Segons A. Tort: «Aquesta característica de l'ensenyament bàsic a Osona de “minifundisme” escolar es dona fonamentalment a l'ensenyament públic. Tots els municipis de la comarca (si exceptuem Collsuspina que no té cap centre escolar) tenien escola pública, la qual en un 85% dels casos era una escola unitària. Al 1971, a Osona només hi havia tres centres públics que tinguessin més de vuit unitats.»⁵ Una altra dada per il·lustrar aquest fet ens la dona Modest Reixach, encara que sigui referida al curs 1970-71: «Una majoria de centres petits (60,8%) només comprèn una minoria d'aules (24,2%) i d'alumnes. Mentre que una majoria d'aules i d'alumnes està concentrada en uns pocs col·legis de

4. Vegeu SOLÀ, P. *Cultura popular, educació i societat al nord-est català (1887-1959)*. Girona: Col·legi Universitari de Girona, 1983.

5. TORT, A. *Informe d'ensenyament del Pla estratègic Osona XXI*. Vic, 1992, p. 16.

dimensions més grans.»⁶ Al costat d'aquest predomini numèric dels centres públics es donava la paradoxa que els centres privats confessionals absorbien la major part de la població infantil escolaritzada: «Mentre els centres de primària dependents del sector públic tenen una capacitat mitjana d'1,7 aules i els del sector privat de 2,6, els de l'Església se situen a 4,6.»⁷

L'impacte de la Ley general de educación de 1970 a Osona fou notable perquè afectà de ple l'estructura de les escoles rurals i la distribució del mapa escolar de la comarca. La graduació de l'ensenyament general bàsic (EGB) en vuit cursos i dues etapes i la influència de motivacions econòmiques va comportar una política de concentracions escolars que tendia al tancament de les escoles unitàries i a l'agrupament de l'alumnat d'EGB en escoles de concentració o escoles comarcals (Prats de Lluçanès, Sant Quirze de Besora, l'Esquirol, Vic, Manlleu, Centelles, etc.). Segons les dades de Marina Subirats en un estudi sobre l'escola rural a Catalunya,⁸ en el període de 1971-72 a 1978-79 desapareixen del mapa escolar català un 28,8% dels centres estatals que, sumats als nous centres creats, donen una xifra de més de sis-centes escoles rurals tancades. El període de màxim impuls a les concentracions es produeix durant els cursos 1974-75, 1975-76 i 1976-77. A Osona, l'evolució del nombre d'escoles estatals en poblacions de menys de deu mil habitants és significativa: de setanta-dos centres en el curs 1974-75 es passa a quaranta-sis centres en el curs 1977-78. Una disminució de vint-i-cinc escoles, com és el cas d'Osona, només s'assoleix a la comarca del Pallars Jussà. De totes maneres aquesta reordenació de la xarxa escolar no va obeir a cap plantejament pedagògic ni a cap planificació que busqués un nou equilibri territorial, sinó simplement a criteris purament economicistes propis del sistema autoritari i del model tecnocràtic vigent.

Aquest procés de concentració i de desaparició del «minifundisme» escolar que havia caracteritzat la dècada de 1960 també va afectar l'escola parroquial, que exercia la funció d'escola unitària de l'Església, tal com assenyala A. Tort en l'informe ja citat. Paral·lelament al procés descrit també se'n realitza un altre de concentració efectiva de l'ensenyament privat, sobretot en les poblacions del centre de la plana de Vic.

L'ensenyament secundari estava concentrat majoritàriament a la capital de la comarca i sota els efectes de la Llei de 1970 i l'extensió del batxillerat unificat polivalent (BUP) es consolidà definitivament en altres poblacions com Torelló, Manlleu o Centelles, a vegades a través d'acadèmies privades o d'iniciatives de caràcter privat amb participació dels ajuntaments, com en el cas dels ja existents Col·legis Lliures Adoptats (CLA).

Els CLA són una fórmula administrativa per autoritzar centres d'ensenyament a impartir l'ensenyament secundari (batxillerat elemental) i afavorir així la implantació d'aquesta etapa educativa en poblacions importants. Un decret de 1969 va autoritzar dos CLA a Osona, Torelló i Centelles, sota la tutela d'un Patro-

6. REIXACH, M. *L'ensenyament a la ciutat de Vic*. Vic, 1973, p. 27.

7. *Ibidem*, p. 28.

8. VEGEU SUBIRATS, M. *L'escola rural a Catalunya*. Barcelona: Rosa Sensat / Edicions 62, 1985, p. 28-36.

nat Local d'Ensenyament Mitjà format per representants de l'Ajuntament, del professorat i dels pares, i es va garantir així la continuïtat dels centres existents.

El creixement de l'accés al batxillerat és una dada important de l'evolució de l'ensenyament durant aquests anys: 859 alumnes de batxillerat elemental el curs 1961-62; 1.394 alumnes el 1965-66 i 2.050 en el curs 1971-72, quan s'inicia l'aplicació del nou model de BUP. La radiografia del curs 1974-75⁹ presenta una oferta de vuit centres educatius a Osona per al batxillerat, dels quals cinc eren de titularitat privada, dos eren CLA i només un, l'Institut d'Ensenyament Mitjà Jaume Callís de Vic, creat a partir del curs 1968-69, era de titularitat pública. Entre els centres de titularitat privada predominen de forma absoluta els que depenen de l'Església i s'ubiquen a Vic. Destaquen el col·legi de Sant Miquel per als nois i l'Escorial i el Pare Coll (l'Anunciata) per a les noies. Per posar un exemple, en el curs 1971-72, dels 2.050 alumnes matriculats en el batxillerat elemental a la ciutat de Vic, el 67,9% ho feia en centres confessionals; el 24,2%, en el sector públic, i el 7,8% restant, en escoles privades no confessionals. Manlleu, la segona població de la comarca, no disposa d'un primer any de BUP subvencionat en una aula d'un centre estatal d'EGB fins al curs 1977-78. Aquesta tendència es repeteix en el cas dels ensenyaments tècnics i professionals per als quals calia anar a estudiar a Vic. En aquest àmbit destaquen tres centres. En primer lloc, l'Escola de Mestratge Industrial de Vic (1962), fundada l'any 1948 com a Escola Elemental del Treball i anomenada a partir de 1956 Escola de Formació Professional de Vic. Posteriorment, l'Acadèmia Europa, també de Vic, fundada el 1963 per impartir el peritatge mercantil i enginyeries tècniques. L'altre centre important és l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de Vic, creada per un decret de l'any 1973, instal·lada en el convent de Sant Domènec i que no començà les seves activitats fins al gener de 1981.¹⁰

El pes específic de l'Església en el conjunt de l'ensenyament osonenc també es troba simbolitzat en la presència i l'activitat del Seminari de Vic. No ens estendrem en l'anàlisi d'aquesta institució, àmpliament estudiada per Ramon Rial i Ignasi Roviró¹¹ i que, en els anys que ens ocupen, ja estava ubicada en l'actual edifici destinat avui a les aules i biblioteca de l'Institut de Ciències Religioses i a les dependències de la residència d'estudiants d'ençà que Vic ha esdevingut ciutat universitària. En aquest període, el Seminari de Vic va passar dels 348 seminaristes del curs 1951-52, als 371 del curs 1953-54 (el nombre màxim), i en els cursos següents va anar disminuint la matrícula fins als 301 del curs 1960-61 i als 128 del curs 1969-70, quan les estructures eclesiaístiques ja havien començat a canviar sota la influència del concili Vaticà II i d'una societat que iniciava un fort procés de secularització. És a partir de 1970 que el Seminari obre les portes a escolars no

9. Vegeu SEGURA, X.; ROSANAS, M. J. *Aproximació a l'economia d'Osona*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1978, p. 245-264.

10. Vegeu *Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de Vic*. Edició limitada. Barcelona, 1981.

11. Vegeu ROVIRÓ, I. *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2000; RIAL, R. *Seminari conciliar de Vic. Aproximació a la seva història, 1749-1999*. Vic: Seminari de Vic, 1999. Així com també la recent tesi doctoral de Ramon Rial: *L'ensenyament superior a la Catalunya central entre els segles XVII i XIX. De la Universitat Literària de Vic (1599-1717) al Seminari conciliar de Vic (1749-1868)*. Universitat de Barcelona, 2002.

seminaristes de la ciutat i de la comarca fins que el 1985 es produeix el tancament del Seminari Menor i la creació d'una fundació privada, el Col·legi Puigllat, que va continuar la funció educativa fins a l'any 1991.

L'anàlisi de l'oferta educativa d'aquests anys no seria completa sense apuntar la rellevància de dues institucions de caràcter ben diferent. Per una banda l'Escola de Magisteri «Balmes» de l'Església, creada a Vic l'any 1948 pel bisbe Perelló, acollint-se a la Llei d'educació primària de 1945, amb un doble objectiu: facilitar l'obtenció del títol professional de mestre de primer ensenyament a les religioses, ja que la llei els exigia aquest requisit, i oferir un ensenyament professional a la població femenina de la comarca. El títol de l'Escola de Magisteri eclesiàstica habilitava per a l'ensenyament en les escoles confessionals i també en les estatals, després d'un examen oficial de revàlida a qualsevol Normal de l'Estat. L'escola va tenir per director el doctor Camil Riera i es va ubicar al col·legi Pare Coll de les Dominiques de l'Anunciata fins a la seva dissolució oficial l'any 1976. Un altre centre amb la mateixa funció, en aquest cas per a nois seminaristes, també es va crear amb una vinculació directa amb el Seminari conciliar. Es tracta de l'Escola de Magisteri del Seminari, impulsada també pel Dr. Camil Riera, que va funcionar en el període 1954-1964 per facilitar l'exercici de l'activitat docent als capellans que tenien escola parroquial al seu càrrec.¹²

L'altra institució educativa a la qual ens volíem referir abans de tancar aquest apartat és l'escola de pedagogia terapèutica L'Estel creada a Vic l'any 1967 sota l'impuls de l'Agrupació Pro-subnormals de la comarca d'Osona (1966). El posterior trasllat a Sant Tomàs (Calldetenes) va permetre l'ampliació de les activitats i els serveis del centre que, segons un informe del curs 1974-75, atenia un centre de pedagogia terapèutica, un departament de profunds, un taller ocupacional, un consultori de psicopedagogia, psiquiatria infantil i classes de recuperació i un servei d'assistència social.¹³ Aquest centre, juntament amb l'escola d'educació especial de Manlleu creada el curs 1971-72 i el CRALL de Vic, per a la rehabilitació dels deficients auditius, són el precedent dels actuals centres i serveis educatius per a alumnes amb necessitats educatives especials, perfectament integrats en la xarxa escolar de la comarca.

Dins de l'àmbit educatiu no escolar cal citar i remarcar la importància de l'escoltisme, que és present a Osona a partir de la fundació de l'Agrupament Guillem de Mont-rodon, a Vic, l'any 1949. A partir d'aquest moment l'escoltisme actuarà com un moviment educatiu de caràcter confessional i catalanista que serà una clara alternativa a la formació dels joves que ofería el Frente de Juventudes i que connectarà amb els altres moviments de resistència contra la dictadura. Les dècades de 1960 i 1970 són riques en experiències i representen un creixement constant del moviment escolta que es convertirà en una pedrera inesgotable de formació de persones que actuaran en les entitats, associacions i grups actius en els canvis que havien de portar a la recuperació de la democràcia.

12. Vegeu ROVIRÓ, I.; RIAL, R. «L'Escola de Magisteri de l'Església del Seminari de Vic (1954-1964)». A: *Actes de les XIII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Vic: Eumo, 1997, p. 293-302.

13. Vegeu SEGURA, X.; ROSANAS, M. J. *Op. cit.*, p. 258.

Aquesta activitat educativa era possible per a una Església que mantenia una situació de privilegi en les seves relacions amb l'Estat, per treballar en el camp de l'educació infantil i juvenil.¹⁴ L'activitat desenvolupada a la comarca d'Osona per altres moviments d'inspiració catòlica, com la JOC i el MIJAC, o per grups vinculats als centres parroquials serà intensa i significativa del paper desenvolupat per alguns sectors de l'Església diocesana de Vic en la formació de les joves generacions i en la vertebració d'una nova societat més oberta i plural.

A tall de resum d'aquest abans i després de la Llei de 1970 podríem dir que la comarca d'Osona viu una notable transformació de la xarxa escolar caracteritzada per tres elements: la desaparició de l'anomenat minifundisme escolar de l'ensenyament primari; el pes creixent de l'ensenyament confessional, i la demanda de més i millor qualitat educativa. D'altra banda la concentració de l'oferta educativa a la ciutat de Vic impedirà un desenvolupament comarcal equilibrat fins que, a partir dels anys vuitanta, sigui més visible l'augment de l'oferta d'ensenyament secundari d'una manera més equilibrada en tot el territori comarcal.

La transició política i la democratització de l'ensenyament

Si ens atenim al breu resum amb el qual acabem de tancar l'apartat anterior, hem d'acceptar que als inicis de la transició política a Catalunya i a Osona es produïa una forta concentració de l'oferta escolar a la ciutat de Vic, amb un pes notable de l'ensenyament privat confessional i amb una estructura insuficient i un baix prestigi de l'ensenyament públic.¹⁵ De fet, aquestes són les circumstàncies que havien propiciat, en la dècada anterior, algunes experiències interessants d'escoles que, tot i el seu caràcter privat, havien nascut amb vocació de servei públic. A Osona, l'escola Andersen de Vic, creada l'any 1966, és un clar exemple d'aquesta tipologia escolar: les escoles actives.

En la fundació de l'Andersen hi intervé una mestra, conjuntament amb un equip de quatre més, que havia participat a la primera Escola d'Estiu de Barcelona organitzada per l'Associació de Mestres Rosa Sensat el mateix 1966. Així quedaven establerts els lligams amb el moviment de renovació pedagògica que entroncava amb la pedagogia activa i l'escola nova catalana del primer terç del segle XX, estroncades amb la Guerra Civil i el franquisme.¹⁶

L'escola Andersen va seguir una trajectòria paral·lela a un gruix important d'escoles catalanes: participació en l'organisme Coordinació Escolar (vinculat a Rosa Sensat), participació activa dels pares en la gestió i la vida de l'escola, constitució d'una cooperativa escolar, integració en el CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles

14. Vegeu MARQUES, S. «Un moviment adult i actiu». A: FRANCH, M.; RIAL, R.; RIBA, J. M. (eds.). *Escoltisme i educació*. Vic: Eumo, 1999; BALCELLS, A.; SAMPER, G. *L'escoltisme català (1911-1978)*. Barcelona: Barcanova, 1993.

15. TORT, A. «La ciutat de Vic i l'escolarització a Osona (1970-1986)». A: *L'educació al món urbà. Actes de les IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Barcelona, novembre de 1987, p. 436-445.

16. Vegeu CANALS, M. A. i altres. *La renovació pedagògica a Catalunya des de dins (1940-1980)*. Barcelona: Edicions 62, 2001.

per a l'Escola Pública Catalana) i gestions per acollir-se a la integració dins la xarxa pública a partir de la Llei 14/1983, aprovada pel Parlament de Catalunya per possibilitar i regular aquest procés.¹⁷ Les gestions culminaran l'any 1988 quan se signarà el conveni d'integració de l'escola a la xarxa pública, juntament amb la incorporació dels alumnes i mestres de l'escola Sant Albert de Vic, també del CEPEPC i fundada com a cooperativa des del curs 1973-74, quan els Maristes deixen el seu col·legi a la ciutat.¹⁸

De forma paral·lela al moviment d'escoles actives, els anys 1975 i 1976 marquen un punt d'inflexió en l'evolució de l'escola pública amb l'aparició dels documents de les escoles d'estiu de Barcelona dels mateixos anys que articulen un moviment general de defensa de l'escola pública. Es tracta d'un moviment que cal emmarcar en el context general de la lluita per unes institucions democràtiques i per la recuperació de les llibertats.

Amb el precedent pioner de l'Escola d'Estiu de la Vall del Ges, la primera escola d'estiu d'Osona es va celebrar al col·legi de Sant Miquel de Vic l'any 1976 a partir de la iniciativa d'un grup de persones i ben al marge de cap entitat estructurada. Sota aquest impuls renovador, del qual les escoles d'estiu i els grups de mestres en són el motor, l'escola pública és sotraguejada amb l'arribada de fornades de mestres amb aires nous. Mestres formats a les aules de les escoles d'estiu en el pensament i les estratègies didàctiques d'una pedagogia renovadora. Montessori, Decroly, Freinet, Piaget i d'altres autors inspiren la pràctica educativa d'un nombre cada vegada més important de mestres a les aules de l'escola pública. El salt qualitatiu de l'educació pública és, sens dubte, una de les característiques més rellevants d'aquest període.

La democratització de l'ensenyament és el canvi estructural més important que viu l'educació d'Osona durant aquest període. La participació dels pares i mares, dels mestres i dels alumnes en els consells escolars obrirà les portes d'una veritable transició democràtica, gens fàcil d'assolir, dins els centres d'ensenyament que cristal·litzaran en la LODE (Ley orgánica del derecho a la educación) de l'any 1985, una llei que també consagrà una estructura de doble xarxa per a l'ensenyament: l'escola pública i l'escola privada concertada finançada amb fons públics. Aquest procés va comportar un fort augment de l'escolarització en el sector públic i un augment de les construccions escolars de la comarca per pal·liar els dèficits existents i satisfer l'augment de la demanda a causa del creixement de la població escolar.

L'informe d'Antoni Tort per al Pla Estratègic Osona XXI ens ofereix una radiografia de la situació de l'ensenyament a finals de la dècada de 1980 a Osona, on «el mapa escolar s'ha equilibrat en relació a la situació de l'ensenyament a la comarca en diversos aspectes, tots ells interrelacionats»:¹⁹

17. Vegeu *Escola pública Andersen. Projecte educatiu de centre*. Vic, gener de 1997.

18. Vegeu *Escola Sant Albert. Una experiència pedagògica a Osona*. Vic: Eumo, 1981 (Apunts). I també TORT, A. «Comiat a una escola atípic». *El 9 Nou* [Vic] (27 de juny de 1988).

19. TORT, A. *Informe d'ensenyament... Op. cit.*, p. 23 i següents.

- a) Reducció dràstica dels centres escolars i major adequació en la ubicació d'aquests centres escolars públics a l'estructura de població d'Osona.
- b) Major capacitat global dels centres públics.
- c) Major equilibri entre l'ensenyament públic i l'ensenyament privat.
- d) Major equilibri en la capacitat d'escolarització dels nuclis de població grans de la comarca en relació a la ciutat de Vic.
- e) Millora de l'equipament escolar públic a la ciutat de Vic.

Durant aquest període també es produeix un fre en el procés de concentració escolar viscut per l'escola rural en l'etapa anterior. Es tracta d'un canvi de tendència provocat pel naixement del Secretariat d'Escola Rural, com a moviment de renovació pedagògica dels mestres d'escola rural al llarg de la dècada de 1980, i per la constitució de les zones escolars rurals (ZER), que serviran per millorar alguns dels dèficits històrics de l'escola unitària i rural, a partir d'un decret de 1988.²⁰

L'anàlisi global d'aquest període no seria completa sense una referència al procés de catalanització de l'ensenyament iniciat, de fet, a partir dels anys seixanta, quan Òmnium Cultural organitza els primers cursos de català com a eina de recuperació de la identitat cultural durant la dictadura i es viu un impuls important amb l'aplicació dels programes d'immersió i la consideració del català com a llengua pròpia de l'ensenyament a partir de la primera Llei de normalització lingüística de 1983. Entremig caldria considerar la permissivitat de l'ensenyament del català a l'escola a partir de la LGE de 1970, que provocà un dictamen jurídic del Col·legi Oficial d'Advocats de Vic, l'any 1972, sobre la legalitat de l'ensenyament del català basant-se en l'articulat d'aquella Llei, preludi de l'inici de les campanyes a favor del «Català a l'escola» de l'any 1973 que, d'altra banda, no aconseguiren una normativa sobre l'obligatorietat de l'ensenyament del català fins a l'any 1978.

Al costat d'aquests canvis estructurals i de l'evolució de l'ensenyament a la comarca, possiblement el fet més rellevant i de més transcendència de cara al futur serà la fundació de l'Escola Universitària de Mestres Balmes a la ciutat de Vic l'any 1977,²¹ que inicià les seves activitats el curs 1977-78 com a centre adscrit a la Universitat de Barcelona i que significà la recuperació de l'ensenyament universitari a la comarca després de dos-cents seixanta anys de la supressió de la Universitat Literària de Vic. La fundació d'aquesta Escola de Mestres, juntament amb la fundació de l'editorial Eumo i la creació de l'Escola d'Infermeria, l'any 1979, són els fonaments i els pilars bàsics de l'estructura dels futurs Estudis Universitaris de Vic (1987) i de l'actual Universitat de Vic.

---

20. Vegeu SOLER, J. «El Secretariat d'Escola Rural de Catalunya. Passat, present i futur de la renovació pedagògica a l'escola rural». *Temes de Renovació Pedagògica* [Barcelona], núm. 21 (desembre 2001), p. 15-19.

21. El procés de creació de l'Escola de Mestres pot resseguir-se a: «Memòria inaugural del curs 1977-78». A: *Llibre de l'Escola*. Vic: Eumo, 1979 (Documents; 1); i a TORRENTS, R. «Passat i present de l'Escola Universitària Balmes». *Llibre de l'Escola. Curs 1983-84*. Vic, 1983, núm. 6.

Encara que resta pendent de realitzar-se un estudi rigorós sobre la influència de l'Escola de Mestres de Vic (dirigida en les seves diverses etapes per Ricard Torrents, Josep Tió i Antoni Tort) en l'ensenyament de la comarca, podem afirmar que la seva creació va tenir una influència directa en la millora qualitativa de l'ensenyament infantil i primari d'Osona com a conseqüència de la formació rebuda per les diverses promocions de mestres que forniren els claustres de les escoles dels diferents pobles de la comarca. Alguns noms com Joaquim Maideu en el camp de la pedagogia musical, Mercè Torrents en el camp de la pedagogia, Maria Antònia Canals en la didàctica de la matemàtica o el mestratge intel·lectual i humanístic de Segimon Serrallonga, il·lustren prou bé el potencial educatiu del professorat del centre.

La formació inicial es va complementant, durant tota la dècada dels anys vuitanta, amb la realització d'importants activitats congressuals i de formació permanent, que tenen un gran ressò, i amb l'edició d'obres pedagògiques i de materials didàctics i curriculars innovadors. D'entre les activitats congressuals organitzades des de l'Escola de Mestres de Vic cal destacar el Primer simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants (1981),²² les Cinquenes jornades d'història de l'educació als Països Catalans (1982), el Primer simposi sobre l'ensenyament de les ciències naturals (1986) i el Primer simposi sobre l'ensenyament de les ciències socials (1988). I en les activitats de formació permanent de la primera etapa es poden incloure els cursos de reciclatge de llengua i cultura catalanes, la participació en l'organització de l'Escola d'Estiu d'Osona, els seminaris patrocinats per l'ICE o la innovadora experiència del FOPI del Berguedà a partir del curs 1984-85, entre altres nombrosos cursos i activitats formatives.

La producció editorial d'Eumo mereix un lloc destacat en l'àmbit pedagògic i educatiu amb algunes fites i línies de treball importants: la col·lecció «Apunts», que acull iniciatives i treballs didàctics de mestres, estudiants i professors de l'Escola de Mestres; la col·lecció «Complements», que comença publicant materials per a l'ensenyament de la llengua als alumnes no-catalanoparlants; l'edició dels llibres *Pont* (1981), pioners en l'ensenyament del català a no-catalanoparlants a partir d'un equip de treball integrat per professorat de l'Escola de Mestres (Josep Tió, Assumpta Fargas, M. Carme Bernal i Francesc Codina); l'inici de la col·lecció «Textos Pedagògics» (1984), que aplega obres cabdals dels pedagogs més importants de la història de l'educació i la pedagogia (Montessori, Dewey, Piaget, Rousseau, Neill, Pestalozzi, Herbart, etc.); la col·lecció «Interseccions» (1985), que publica obres de reflexió pedagògica d'autors actuals; i un ampli catàleg de llibres de text i materials curriculars agrupats en dues àrees «Llibres per a l'alumne» i «Didàctiques i complements per a l'educador», dins dels quals s'ha de destacar el bloc dedicat a l'ensenyament de la llengua.²³ En l'apartat de publicacions periòdiques impulsades des de l'Escola de Mestres de Vic és just dedicar un breu comentari a la revista *Interaula*, butlletí de les escoles catalanes

22. Al qual cal afegir els simposis Segon i Tercer, celebrats els anys 1991 i 2002.

23. Per fer un balanç de la producció editorial d'Eumo es pot consultar *Eumo Editorial 1979-1999*. 20 anys. Vic: Eumo, 1999.

de mestres que es publicà entre 1987 i 1996 i a partir de la qual s'organitzaren quatre trobades de centres de formació de mestres dels Països Catalans (Peñíscola-1988, Girona-1990, Tarragona-1993 i Lleida-1995).

La formació permanent de mestres a Osona va desenvolupar una activitat important durant aquest període amb la confluència d'altres fets rellevants. Per una banda la creació del Centre de Recursos Pedagògics d'Osona, a partir del 1983, sota la coordinació de Josep Roma (durant els anys 1983-89) i de Xavier Albert (des de 1989 fins a l'actualitat). El CRP d'Osona va iniciar les seves activitats a partir del mes d'abril de 1984 i el curs 1986-87 va ampliar els seus serveis amb l'extensió de Perafita, coordinada per Montserrat Sucarrats, en el marc del programa de suport a l'escola rural del Departament d'Ensenyament. A partir de l'any 1988, el CRP s'integra en els Serveis Educatius d'Osona conjuntament amb l'Oficina Gestora d'Ensenyament, l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic EAP d'Osona (1981) i el Programa d'Educació Compensatòria, que inicia les seves activitats a partir del curs 1988-89 basant-se en un informe de necessitats d'escolarització d'alumnes immigrants, realitzat durant el curs anterior.

També cal fer esment de la creació del Grup de Mestres d'Osona, l'any 1984, en una assemblea formada per dotze mestres que es constitueixen en junta gestora i aproven uns estatuts que defineixen els objectius del grup d'acord «amb la intenció de recollir els afanys de millora i adequació del treball professional dels ensenyants per tal de continuar treballant per una escola de qualitat, arrelada a la realitat nacional catalana»,²⁴ entroncant perfectament amb el moviment renovador de l'escola pública catalana d'aquells anys. Entre les activitats del Grup de Mestres cal destacar l'organització, conjuntament amb l'Escola de Mestres i el CRP d'Osona segons les edicions, de l'Escola d'Estiu d'Osona, iniciada l'any 1976 per iniciativa d'un col·lectiu, i que ha arribat, amb notable regularitat, fins a la darrera edició, la XXIII, celebrada el juliol de 2001 a l'IES Jaume Callís de Vic.

Com a cloenda de l'anàlisi d'aquest període caldria destacar que la important evolució qualitativa i renovadora de l'escola osonenca durant el període que analitzem es va realitzar de forma paral·lela al procés que seguia l'escola catalana i va abastar tant l'escola pública com l'escola privada confessional que havia creat els propis canals de formació permanent del seu professorat. En aquesta millora qualitativa de l'escola hi influeixen directament l'estabilització de les plantilles dels claustres de professorat, la democratització dels centres i la penetració d'idees noves i corrents renovadors. Els referents van ser, en un primer període, la pedagogia activa i l'escola nova catalana del primer terç del segle XX.²⁵ Però de la mà de l'activitat de l'Escola de Mestres, dels cursos de les Escoles d'Estiu i del moviment del Grup de Mestres també van influir fortament les idees

24. Vegeu «Acta de l'assemblea de constitució del Grup de Mestres d'Osona» i «Estatuts del Grup de Mestres d'Osona». Arxiu del CRP d'Osona.

25. Vegeu per exemple el llibre *Catalunya-Europa. Una mirada pedagògica. Montessori, Decroly, Piaget, Freinet*. Vic: Eumo, 1987, editat amb motiu d'una exposició organitzada el curs 1987-88 per celebrar els deu anys de l'Escola de Mestres de Vic.

de pedagogs prou actuals com Tonucci, Bruner, Elliot o tot el moviment pedagògic generat a Bolonya durant els anys vuitanta, per citar alguns exemples.²⁶

L'impacte de les reformes educatives dels anys noranta

La manca de perspectiva històrica dificulta l'anàlisi de la dècada que s'enceta amb les reformes educatives generades per la LOGSE de 1990.

La nova estructura del sistema educatiu i l'aplicació del mapa escolar elaborat pel Departament d'Ensenyament l'any 1992 provoquen alguns canvis estructurals en l'ensenyament de la comarca que afecten la reordenació dels centres públics en centres d'ensenyament infantil i primari (CEIP) i en instituts d'ensenyament secundari (IES). L'aplicació de la reforma educativa significa la consolidació definitiva de l'oferta d'ensenyament públic en l'etapa de secundària a la comarca. En són un exemple els nous centres de Centelles (1990), Taradell (1996), Roda (1996), Prats de Lluçanès (1996) i el nou edifici de l'IES Cirviànum de Torelló (1999) que completen els ja existents a Vic, Manlleu i Torelló mateix. Per altra banda, la reforma provoca també un cert procés de reconversió en l'escola privada confessional ja sigui per ampliar l'oferta educativa a l'etapa de la secundària obligatòria (el cas dels Sagrats Cors de Centelles, la Vedruna de Tona, etc.) o per concentrar en un altre centre confessional l'oferta del batxillerat.

La reforma de la formació professional és un altre element clau dins la reforma del sistema educatiu. Els darrers anys han suposat un increment de la concentració de l'oferta de formació professional a la ciutat de Vic a causa de la manca d'una planificació equilibrada i pensada per a tot el territori i d'una política educativa que no ha sabut adaptar l'oferta a les demandes del mercat de treball. Sens dubte que la situació de la formació professional a Osona mereix un estudi i una reflexió amb profunditat molt més enllà de les possibilitats d'aquest article, que no pot fer altra cosa que reclamar-lo en el marc d'un treball conjunt amb els ajuntaments, l'administració educativa, la universitat, els agents econòmics i socials (sindicats i associacions empresarials) i tots aquells estaments i institucions implicats en el mercat de treball i en la formació laboral.

La referència a la formació permanent ens porta a parlar de la formació de persones adultes, un espai educatiu en clar procés de creixement a la comarca a causa, fonamentalment, de la iniciativa dels ajuntaments que han organitzat i finançat activitats de formació en els seus municipis. De fet, l'origen de la formació d'adults a la comarca es remunta a l'octubre de 1978 amb l'inici de les activitats de l'escola Miquel Martí i Pol, a Manlleu, com a conseqüència de les lluites de la Coordinadora d'Escoles d'Adults per aconseguir incrementar el nombre de professorat d'adults de la província de Barcelona. Malgrat el caràcter comarcal de l'escola, s'instal·là a Manlleu per intentar donar resposta a les necessitats de capacitació dels obrers industrials i a la manca d'alfabetització o formació bàsica

---

26. Vegeu PUJOL, M.; ROCA, N. *Treballar per projectes a parvulari*. Vic: Eumo, 1991. Es tracta d'un treball experimental influït directament per Piero Sachetto, l'equip de pedagogs de «Il Laboratorio Educativo», i el moviment de la Scuola Materne Sperimentali de Savona (Itàlia).

dels col·lectius procedents de la immigració de les dècades anteriors. El curs 1979-80 l'activitat de l'escola d'adults arribà a Vic i a partir del curs 1980-81 es van fer classes d'alfabetització a Manlleu, Vic i Torelló.²⁷ Des dels orígens, la tasca educativa de l'escola Miquel Martí i Pol de Manlleu, dins de la qual cal destacar el treball de Miquel Casanovas, s'ha orientat a partir de les aportacions pedagògiques de Freire i s'ha articulat seguint els postulats actuals de la pedagogia crítica, a partir d'un treball participatiu, rigorós, de desenvolupament comunitari i coordinat amb el moviment de les escoles d'adults de Catalunya i la resta de l'Estat, sense trobar gaire sintonia amb les directrius de l'administració educativa que ha relegat l'ensenyament d'adults a una tasca assistencial dependent del Departament de Benestar Social.

El mapa actual de la formació d'adults a Osona, elaborat des de la Direcció General de Formació d'Adults i aprovat el març de 2001, estableix un centre a Vic amb aules a Manlleu i Torelló, i suma un total de nou grups de formació instrumental, dos grups de preparació per a les proves d'accés a cicles formatius, cinc grups de graduat en educació secundària i dos grups de preparació per a les proves d'accés a la universitat. El mapa ignora una realitat comarcal més àmplia i rica amb aules i escoles d'adults a Roda, Masies de Voltregà, Sant Hipòlit de Voltregà, Tona, Balenyà o Centelles, per posar alguns exemples sorgits per iniciativa dels diversos ajuntaments i amb una activitat formativa que cobreix la formació bàsica, la formació sociocultural i la formació per al treball. Un cas concret és el de tres municipis d'Osona sud (Balenyà, Centelles i Tona) que han creat un únic centre de formació de persones adultes amb aules i activitats en els tres municipis, sumant esforços i constituint una fundació que gestiona el centre des del curs 2001-02.

Una part important de l'activitat educativa de les escoles d'adults de la comarca està orientada a l'alfabetització i als programes o tallers d'acollida d'immigrants a causa de la nova estructura de la població d'Osona, configurada al llarg d'aquests darrers anys amb una notable presència de persones i famílies immigrades, principalment del Marroc però també de països subsaharians i de llatinoamèrica. L'experiència del programa Icària, desenvolupat bàsicament en municipis del nord de la comarca, és un bon exemple d'aquesta pràctica educativa.

La nova realitat de la immigració també ha transformat el panorama de les escoles osonenques i constitueix una de les característiques més interessants de l'evolució de l'ensenyament a la comarca. Segons les dades del padró del mes de juny de 2001, el creixement de la població en els darrers anys està clarament determinat pel procés migratori. A Osona, un 7% de la població són immigrants i tres de cada quatre d'aquests immigrants són magribins; els municipis de Sant Bartomeu del Grau, Manlleu i Vic són els que en tenen els percentatges més elevats. Les dades del Departament d'Ensenyament del curs 2000-01 confirmen que les majors concentracions escolars d'immigrants es donen en els tres municí-

---

27. Vegeu *Experiències d'alfabetització. Osona, Castelldefels i La Mina*. Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular, 1990.

pis esmentats i que més del 90% d'alumnes immigrants escolaritzats són d'origen magribí; també assenyalen que dels 912 alumnes escolaritzats, 642 estan a l'escola pública i 270 a la privada concertada. Aquesta nova realitat ha transformat el mapa escolar d'alguns municipis i ha plantejat el desenvolupament d'algunes experiències didàctiques i organitzatives interessants d'entre les quals es poden destacar l'experiència de l'escola pública La Montjoia de Sant Bartomeu del Grau²⁸ i el procés de fusió de les escoles públiques de Vic entre els cursos 1997-98 i 2001-02.²⁹

A més d'aquests fenòmens que acabem d'esmentar, un dels fets més destacats que s'han produït durant aquests darrers deu anys a la comarca és la consolidació de l'oferta universitària a la ciutat de Vic, en la qual el saber fer d'un grup d'intel·lectuals liderat per Ricard Torrents, el primer rector de la nova UVic, i l'acció política municipal, sobretot en l'etapa de l'alcalde Jacint Codina, han fet confluïr esforços i voluntats per fer realitat el projecte. El procés, encetat l'any 1977 amb la creació de l'Escola de Mestres i continuat l'any 1979 amb l'Escola d'Infermeria, va prosseguir amb el naixement de l'Escola d'Estudis Empresarials d'Osona el curs 1987-88, la creació de l'Escola Politècnica el curs 1989-90 i de la Facultat de Traducció i Interpretació el curs 1993-94. El curs 1996-97 s'assolia una oferta de vuit carreres, amb una comunitat universitària de prop de quatre mil estudiants i tres-cents professors aplegats en els Estudis Universitaris de Vic sota la tutela del Patronat de la Fundació Universitària Balmes. La Llei del Parlament de Catalunya que l'any 1997 aprovava la creació de la Universitat de Vic, també possibilitava la incorporació definitiva de Vic i Osona dins el mapa universitari català i consolidava una institució que, aquests dos darrers cursos acadèmics, ha viscut canvis importants. Per una banda, l'entrada del Govern de la Generalitat de Catalunya en el Patronat de la Fundació, amb la corresponent aportació de recursos econòmics a partir d'un contracte-programa. I per l'altre, el primer relleu en el rectorat, quan David Serrat ha substituït Ricard Torrents en la direcció de la Universitat.³⁰ En el marc d'aquest procés de constitució i consolidació de la Universitat de Vic, l'Escola de Mestres també s'ha transformat en Facultat d'Educació i ha augmentat considerablement l'oferta d'estudis, que avui no es limiten a la carrera de mestre en les seves diverses especialitats, sinó que també s'amplien al camp de l'educació social, la psicopedagogia i l'activitat física i l'esport.

Els reptes del segle XXI

L'any 1973 Ricard Torrents va plantejar «Algunes acotacions sobre el futur de l'ensenyament» com a epíleg de l'estudi de Modest Reixach *L'ensenyament*

28. Vegeu BENLLOCH, M.; FEU, M. T.; SELARÈS, R. *Com fer escola de tots i per a tots*. Barcelona: Rosa Sensat, 2002 (Temes d'Infància; 41).

29. Vegeu CARBONELL, J.; SIMÓ, N.; TORT, A. *Magribins a les aules. El model de Vic a debat*. Vic: Eumo, 2002.

30. Per seguir el procés de constitució de la Universitat de Vic, vegeu diversos treballs de Ricard Torrents: *Les raons de la universitat*. Vic: Eumo, 1993; *Les noves raons de la universitat*. Vic: Eumo, 2002; *Vic, la ciutat i la universitat*. Vic: Universitat de Vic, 1999 (escrit conjuntament amb Josep Burgaya).

a la ciutat de Vic.³¹ En aquelles pàgines l'autor analitzava l'impacte de la que aleshores era la nova Llei d'educació de 1970 i es preguntava sobre les tres tendències bàsiques que movien l'ensenyament cap al futur: la democratització de l'ensenyament com a extensió quantitativa de l'escolarització; la impugna-
ció de l'escola des de determinats grups intel·lectuals progressistes i el descrèdit de l'escola tradicional, i, finalment, la concreció de l'escola al seu medi fugint de l'abstracció, la generalització i la intemporalitat.

Avui, en ple segle XXI, es plantegen una sèrie de reptes que l'educació d'Osona, en un marc de desenvolupament global i local alhora, no pot obviar. Les línies educatives del futur no presenten un dibuix fàcil i, per traçar-les, caldrà comptar amb la capacitat de resposta a les noves i velles necessitats i als nous i vells fenòmens socials que van apareixent. En un context canviant com el nostre podem preveure alguns reptes essencials per a l'escola i l'educació en el marc d'un territori com el nostre:

– La innovació educativa

La pràctica pedagògica s'ha alimentat de la tradició renovadora de l'escola catalana, recuperada sobretot a partir dels anys seixanta i setanta. Els referents han estat i són Dewey, Montessori, Decroly, Kilpatrick, Freinet, Piaget i Vigotsky, entre d'altres. Lluny de conformar-se, el moviment renovador de l'escola ha de seguir impulsant activitats que suposin innovacions didàctiques en el procés d'ensenyament-aprenentatge i innovacions organitzatives en la gestió i la coordinació entre centres per convertir la qualitat educativa en el millor argument a favor de l'exigència de més i millors recursos. Sense perdre mai de vista que, darrere de qualsevol pràctica, hauria d'existir una reflexió pedagògica àmplia i amb profunditat.³²

– La participació

La participació de la comunitat educativa i de tots els agents socials implicats en l'educació ha de ser una característica fonamental d'aquest futur. No podem oblidar que l'educació és una relació entre persones. I en el «tots» del qual parlem hi ha els pares i les mares, els mestres, els alumnes, el municipi, la comarca, la universitat, els sindicats, etc. La participació activa de tots els sectors de la comunitat educativa suposa la base per aconseguir la construcció d'un projecte d'escola basat en la diversitat d'interessos, punts de vista, necessitats, i assumir, al mateix temps, el diàleg i el consens com a instruments bàsics per assolir aquests objectius.

31. Vegeu TORRENTS, R. «Algunes acotacions sobre el futur de l'ensenyament». A: REIXACH, M. *Op. cit.*, p. 127-137.

32. Vegeu MEIRIEU, Ph. *La pédagogie entre le dire et le faire*. París: ESF éditeur, 1995; DIVERSOS AUTORS. *Pedagogías del siglo XX*. Barcelona: Cisspraxis / Cuadernos de Pedagogía, 2000; TRILLA, J. (coord.). *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*. Barcelona: Graó, 2001.

– *La cohesió social*

La crítica dels anys setanta del segle XX contra la funció selectiva i segregadora de l'escola va conduir la reflexió pedagògica cap a la recerca de models educatius que garantissin una efectiva igualtat d'oportunitats i evitessin la discriminació per motius, sobretot, econòmics.

La dècada de 1990, arran de la promulgació de la LOGSE, ha aportat nous plantejaments per trencar les temptacions segregadores en l'escolarització d'aquells nens i nenes amb necessitats educatives especials i, cada vegada més, haurien de guanyar terreny, malgrat els plantejaments de la Ley de calidad, les propostes de l'escola inclusiva com a veritable «escola per a tothom».

Avui, quan la nostra societat ha esdevingut clarament multicultural amb l'arribada de famílies estrangeres de països amb cultures, costums i llengües diverses, l'educació i l'ensenyament s'han de posar al servei de la cohesió social per evitar les noves i creixents desigualtats que poden produir-se. Per fer-ho, l'escola no pot ni ha de trobar-se sola, perquè la història de l'educació ha demostrat massa vegades que les institucions escolars no són suficients per canviar la societat.

– *La comunicació: de l'aïllament a la xarxa. La societat del coneixement*

L'aïllament del territori és un tòpic del segle XIX que no hauria de tenir cap sentit en el segle XXI. L'escola ha d'explotar totes les potencialitats de les tecnologies de la informació i la comunicació. La comunicació i la navegació a través de la xarxa han d'aportar solucions i propostes en l'àmbit de l'ensenyament-aprenentatge però també en l'àmbit de la gestió, l'intercanvi d'informació, la formació i la interrelació de l'escola amb l'exterior. Cal explorar totes les potencialitats d'una xarxa educativa (escoles-municipis-universitat-centres de recursos-etc.) dins de «la xarxa»: aules presencials i aules virtuals, ensenyament a distància, etc. L'horitzó no s'ha de limitar a Catalunya o a l'Estat espanyol, perquè els marcs europeu i internacional (projectes d'intercanvi, de cooperació, etc.) ens poden ampliar les perspectives i obrir els ulls a nous plantejaments.

– *L'equilibri territorial: la comarca i la xarxa de municipis*

L'anàlisi de l'evolució de l'escolarització i l'ensenyament a Osona posa sovint en evidència l'excessiva concentració de serveis a la capital de la comarca i el desequilibri territorial. Les distàncies curtes i la millora de les comunicacions no són cap raó «pedagògica» perquè Vic concentri l'oferta educativa en alguns àmbits tan importants com, per exemple, la formació professional o la formació permanent.

El ciutadà demana serveis de proximitat i les administracions han de vetllar per un equilibri ordenat de l'oferta educativa. De forma paral·lela, tampoc no és encertada ni possible la demanda de «tot a tot arreu», i per això cal explorar la via de la cooperació per oferir més serveis i rendibilitzar-los millor. Les institucions polítiques i administratives (ajuntaments, Consell Comarcal, Diputació i Administració autonòmica, principalment) tenen molts deures pendents en el terreny de la col·laboració i la lleialtat institucional.

– *L'autonomia*

L'escola, amb necessitats i realitats educatives i socials múltiples, ha de seguir treballant per desenvolupar una autonomia institucional relacionada amb el propi projecte d'escola i de territori (municipi, comarca, etc.).

El treball en equip de mestres i equips directius estables, la valentia intel·lectual per prendre decisions, l'augment de recursos personals, materials i funcionals, la col·laboració en àmbits supramunicipals, la vertebració de comunitats locals compromeses amb el projecte educatiu, i l'arrelament al medi com a element prioritari, són components bàsics per a una autonomia institucional (pedagògica, administrativa i econòmica) eficaç i compromesa amb la realitat educativa, tenint sempre present que no totes les escoles o instituts són iguals.

– *La coordinació entre les etapes educatives i la col·laboració entre agents educatius i institucions*

La importància de la dimensió territorial en la relació educativa ens imposa la necessitat de pensar l'escola més enllà dels seus límits (espacials, temps escolar, etapa educativa, etc.). El territori conté una xarxa de serveis educatius que cal integrar i interrelacionar en un procés voluntari, sistemàtic i continuat de construcció d'un projecte educatiu territorial.

La coordinació entre les diverses etapes educatives ha d'abastar diferents àmbits: la gestió, el procés d'ensenyament-aprenentatge, la tutoria i orientació dels alumnes i la participació.

En aquesta línia de treball apostem per definir un objectiu final ampli i per construir-lo a partir de projectes parcials i delimitats, assolibles enmig de les limitacions que la feina de cada dia ens marca. I també apostem per un procés participatiu on no cal que tothom hi sigui, però sí aquells que hi creuen.³³

– *L'educació al llarg de la vida: de l'escola bressol a la universitat; de l'educació formal a l'educació social; de la formació bàsica i inicial a la formació permanent*

L'informe Delors publicat per la UNESCO l'any 1996 definia l'educació al llarg de la vida com un eix vertebrador de les polítiques educatives que calia construir. L'educació no comença ni acaba amb l'escolaritat obligatòria i abasta tot l'ampli ventall de les activitats humanes: a la família, al carrer, a l'escola, al treball, en les relacions socials, etc. La creació de veritables xarxes educatives que coordinin esforços i accions, desenvolupin projectes compartits i potenciïn el desplegament d'accions educatives a tots els nivells és un dels reptes més importants de cara a fer efectiva la proposta de la UNESCO.

---

33. Vegeu per exemple el procés de coordinació encetat al Moianès a: DARDER, P. (coord). *Experimentació sobre la coordinació de centres d'educació infantil i primària amb centres d'educació secundària*. Barcelona: Rosa Sensat, 2001.

– *La reflexió crítica, la continuïtat i la persistència: el paper dels grups de mestres, dels moviments de renovació pedagògica i de la universitat*

La història de l'educació a Catalunya demostra que la renovació pedagògica es mou sota l'impuls del professorat més inquiet. Els millors moments (més renovació, més qualitat, millors pràctiques educatives, etc.) coincideixen amb un moviment fort i articulat a partir de nuclis actius que pressionen o busquen la complicitat de l'Administració. La Universitat de Vic, a través de la Facultat d'Educació, s'ha d'implicar en el procés i col·laborar estretament amb l'escola i les institucions educatives.

El camí està prou indicat: anàlisi de la realitat i reflexió crítica, fugir del victimisme i de l'autocomplaença, continuïtat, constància i persistència. Si es defineixen i s'expliquen bé els objectius a tothom, es trobaran altres companys de viatge per construir un model integral i integrador de l'educació en el territori, que en el nostre cas és Osona.